

Izabela Bienko

Poręczenie cywilne a poręczenie wekslowe

1. Uwagi ogólne

Poręczenie możemy określić jako przyjęcie na siebie przez osobę trzecią obowiązku wykonania zobowiązania osoby poręczonej, gdyby ta ze swojego zobowiązania się nie wywiązała¹. Jest to więc swojego rodzaju gwarancja udzielona przez poręczyciela za poręczonego, a na rzecz wierzyciela.

Polskie prawo zna poręczenie cywilne i poręczenie wekslowe. Oba te poręczenia mają swoje uregulowania w dwóch różnych aktach prawnych. Poręczenie cywilne regulują przepisy art. 876-887 k.c., a poręczenie wekslowe przepisy art. 30-32 prawa wekslowego. Poręczenie wekslowe jest szczególną formą poręczenia cywilnego z pewnymi odrębnymi cechami nadanymi przez prawo wekslowe, które czynią z niego swoistą postać poręczenia. Należy pamiętać, iż prawo wekslowe nie stanowi zamkniętej całości, a jest jedynie częścią prawa cywilnego. W związku z powyższym w sprawach nie uregulowanych przepisami prawa wekslowego posługujemy się posiłkowo przepisami kodeksu cywilnego².

W myśl art. 876 § 1 k.c., poręczenie jest umową, w której poręczyciel zobowiązuje się względem wierzyciela do wykonania zobowiązania na wypadek, gdyby dłużnik zobowiązania nie wykonał. Z kolei poręczenie

¹ I. K o r c z y ń s k a, *Poręczenie wekslowe. Część I*, Rejent 1994, nr 2, s. 30.

² B. Ł ó j, T. S o j k a, *Prawo wekslowe i czekowe*, Zielona Góra 1990, s. 74.

wekslowe to czynność prawną, przy której dokonaniu poręczyciel (awalista) zobowiązuje się wobec wierzyciela (posiadacza weksła) do zapłaty określonej sumy długu wekslowego za osobę poręczonego (awalata). Zobowiązanie wekslowe poręczyciela do zapłaty sumy długu wekslowego powstaje na skutek złożenia przez niego pisemnego oświadczenia na wekslu³.

W zasadzie oba rodzaje poręczenia, tzn. poręczenie cywilne z k.c. i poręczenie wekslowe, polegają na tym samym, a więc na przyjęciu przez poręczyciela odpowiedzialności za dług innej osoby. Każda z tych instytucji pozwala wierzycielowi dochodzić swej wierzytelności nie tylko z majątku dłużnika, ale również z całego majątku poręczyciela, zwiększając tym samym szansę zaspokojenia wierzyciela. Z punktu widzenia gospodarczego oba rodzaje poręczenia pełnią tę samą funkcję gwarancyjną, zabezpieczającą. W związku z powyższym można zadać sobie pytanie, w jakim zakresie oba rodzaje poręczenia realizują jednakowy cel gospodarczy oraz która z instytucji zapewnia lepszą pozycję wierzycielowi, a co za tym idzie, jest bardziej atrakcyjną formą zabezpieczenia wierzytelności. Aby udzielić na nie odpowiedzi, należy dokonać porównania przepisów kodeksu cywilnego i prawa wekslowego oraz wskazać różnice między poręczeniem cywilnym a poręczeniem wekslowym.

2. Zakres i zasady odpowiedzialności poręczyciela

Poręczenie wekslowe jest szczególną formą poręczenia cywilnego, ale pewne odrębne cechy nadane mu przez prawo wekslowe powodują, że staje się ono swoistą postacią poręczenia⁴. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 17 grudnia 1962 r. (CR 1111/61, Mon. Prawn. 1993, nr 3, s. 87) orzekł, iż „poręczenie wekslowe jest instytucją *sui generis*, do której nie mają zastosowania przepisy kodeksu zobowiązań o poręczeniu. Główna różnica między poręczeniem wekslowym a poręką za dług według kodeksu zobowiązań polega na samodzielności zobowiązania poręczyciela wekslowego. Poręczyciel wekslowy odpowiada, chociażby nawet zobowiązanie, za które poręczył, było nieważne z jakiegokolwiek przyczyny, z wyjątkiem wady

³ R. Zimmermann, *Poręczenie wekslowe*, Sopot 1998, s. 15.

⁴ R. Zimmermann, *op. cit.*, s. 7.

formalnej weksla (art. 32 pr. weksl.), natomiast warunkiem ważności poręczenia według prawa powszechnego jest ważność zobowiązania dłużnika głównego”.

I tak pojawia się nam problem samodzielności poręczenia. Awal jest poręczeniem o podwójnej naturze⁵. Z jednej strony jest zobowiązaniem akcesoryjnym o specyficznym charakterze związanym z formalizmem wekslowym, z drugiej zaś jest zobowiązaniem samodzielnym, niezależnym od zobowiązania głównego, powstałym na podstawie podpisu na wekslu. Akcesoryjność poręczenia wekslowego osłabia samodzielność awalu. Akcesoryjny charakter awalu przejawia się w tym, że zobowiązanie awalisty uzależnione jest od istnienia zobowiązania poręczonego i że poręczyciel odpowiada w tych samych granicach i pod tymi samymi warunkami, pod którymi odpowiada poręczony. Jednocześnie poręczenie wekslowe jest zobowiązaniem samoistnym, niezależnym od zobowiązania głównego. Znajduje to potwierdzenie w przepisie art. 7 pr. weksl., według którego zobowiązania osób podpisanych na wekslu są samodzielne. Zgodnie z art. 32 zd. 2 zobowiązanie poręczyciela jest ważne, chociażby zobowiązanie, za które poręczył, było nieważne z jakiegokolwiek przyczyny, z wyjątkiem wady formalnej weksla. Tak więc odpowiedzialność poręczyciela wekslowego jest w zasadzie oderwana od ważności zobowiązania osoby, za którą poręczono. Awalista nie może zwolnić się od odpowiedzialności za zapłatę weksla, nawet jeżeli poręczył za osobę nie posiadającą zdolności wekslowej. Jedynie wyjątkowo, w przypadku gdy zobowiązanie osoby, za którą poręczono, byłoby nieważne z przyczyn formalnych (np. z powodu braku jej podpisu czy braku oznaczenia waluty, w jakiej wyrażono sumę wekslową) – poręczyciel będzie wolny od odpowiedzialności⁶. Akcesoryjność awalu nie jest akcesoryjnością materialną, jak w przypadku poręczenia cywilnego, a jedynie akcesoryjnością formalną⁷. Natomiast poręczyciel cywilny może odmówić spełnienia świadczenia, gdy poręczył za osobę nie posiadającą

⁵ Zob. L. Ba gińska, M. Cz arnecki, *Prawo wekslowe i czekowe*, Warszawa 1998, s. 182-183; M.H. K oziński, *Poręczenie wekslowe (awal) – ocena charakteru prawnego*, Zeszyty Naukowe Wydziału Prawa i Administracji, Gdańsk 1985, nr 13, s. 138-139.

⁶ Zob. R. Sa dlik, *Odpowiedzialność poręczyciela wekslowego*, *Gazeta Prawna* 1998, nr 32, s. 43; L. Ba gińska, M. Cz arnecki, *op. cit.*, s. 197.

⁷ M.H. K oziński, *op. cit.*, s. 138; A. Sz p u n a r, *Poręczenie wekslowe*, *Państwo i Prawo* 1992, z. 8, s. 32-33.

zdolności do czynności prawnych, a poręczyciel w chwili udzielenia poręczenia nie wiedział o tym i nie mógł się o tym z łatwością dowiedzieć⁸. W ujęciu kodeksu cywilnego umowa poręczenia jest umową akcesoryjną (zawisłą, zależną) w relacji do zobowiązania (długu) głównego. Zasada akcesoryjności poręczenia w sposób decydujący wpływa na ważność oraz kształt umowy i zobowiązania poręczenia⁹. Akcesoryjność poręczenia przejawia się przede wszystkim w tym, że z wyjątkiem przypadku unormowanego w art. 877 k.c., nieważność długu głównego pociąga za sobą nieważność poręczenia. Nieważność poręczenia ma miejsce zarówno wówczas, kiedy zobowiązanie główne było od początku nieważne (np. z powodu braku formy wymaganej pod rygorem nieważności), jak i wtedy, gdy źródłem zobowiązania głównego była czynność prawna wzruszalna (dotknięta wadą w postaci błędu, podstępny lub groźby), a dłużnik główny skutecznie uchylił się od skutków prawnych swojego oświadczenia woli. W tej drugiej sytuacji unieważnienie długu głównego obejmuje również zobowiązanie poręczyciela¹⁰. Jest to więc zasadnicza różnica między poręczeniem wekslowym a poręczeniem z kodeksu cywilnego, gdzie w każdym przypadku nieważności zobowiązania dłużnika głównego poręczyciel staje się wolny od odpowiedzialności.

Wiele trudności sprawia odpowiedź na pytanie, czy poręczenie cywilne należy do kausalnych, czy abstrakcyjnych czynności prawnych. Tym niemniej w polskim piśmiennictwie dominuje pogląd, że poręczenie cywilne ma charakter kausalny oraz ma swoją odrębną przyczynę prawną w postaci zabezpieczenia wierzytelności¹¹. Natomiast poręczenie wekslowe jest zobowiązaniem abstrakcyjnym, niezależnym od umowy łączącej poręczyciela z osobą, za którą poręcza, oraz od tego, czy umowa taka istnieje¹².

⁸ I. Heropolitańska, *Weksel w obrocie gospodarczym*, Warszawa 1992, s. 128.

⁹ L. Ogiełło, *Poręczenie*, [w:] *Kodeks cywilny z komentarzem*, pod red. K. Pietrzykowskiego, Warszawa 1997, s. 518-519.

¹⁰ *Ibidem*, s. 519-520.

¹¹ Zob. J. Jacyś z yn, *Umowa poręczenia*, *Gazeta Prawna* 1997, nr 52, s. 50; L. Ogiełło, *op. cit.*, s. 520.

¹² Zob. M.H. Kozłowski, *Prawo wekslowe*, Toruń 1997, s. 35-37; M. Krzemieński, *Weksel w obrocie gospodarczym*, *Prawo i Życie* 1998, nr 32, s. 40; A. Szpunar, *Komentarz do prawa wekslowego i czekowego*, Warszawa 1994, s. 88-89.

Wadliwość stosunku kausalnego nie ma wpływu na ważność zobowiązania poręczyciela. Poręczenie wekslowe może być udzielone, nawet jeśli pomiędzy poręczycielem a wierzycielem nie zachodzi żaden stosunek prawny. L. Ogiegło podkreśla¹³, że praktyczną konsekwencją abstrakcyjnego charakteru zobowiązania wekslowego jest to, że posiadacz weksla może na jego podstawie wytoczyć powództwo przeciwko wszystkim zobowiązanym z weksla, chociaż z większością z nich nigdy się nie stykał ani nie zawierał z nimi żadnej transakcji.

Inna różnica polega na tym, że odpowiedzialność awalisty ma zawsze solidarny charakter, zaś poręczyciel cywilny może odpowiadać solidarnie lub syngularnie (wynika to z dyspozytywnego charakteru art. 881 k.c.)¹⁴. Poza tym solidarność powstająca przy awalu jest specyficzna, bowiem według art. 47 pr. weksl. awalista, który wykupił weksel, może dochodzić roszczenia zwrotnego w całości, w granicach unormowanych art. 48 i 49 pr. weksl., jednakże tylko od swoich poprzedników, nie zaś od wszystkich dłużników wekslowych.

3. Forma i treść poręczenia

Istnieje zasadnicza różnica między poręczeniem cywilnym z k.c. a poręczeniem wekslowym w odniesieniu do formy udzielenia poręczenia. Oba rodzaje poręczeń są wprawdzie udzielane pisemnie, ale umieszczenie podpisu poręczyciela jest różne. Zgodnie z art. 31 pr. weksl., awal może być udzielany w trojaki sposób:

- przez zamieszczenie na wekslu swojego nazwiska
- przez zamieszczenie obok podpisu wzmianki „poręczam” lub innej równoznacznej
- przez zamieszczenie dokładnego określenia, za kogo ręczy awalista.

Zgodnie z art. 876 § 2 k.c., oświadczenie poręczyciela powinno być pod rygorem nieważności złożone na piśmie. Pisemne oświadczenie poręczyciela cywilnego nie musi zawierać słowa „poręczam”, lecz powinno być tak zredagowane, by w sposób dostateczny ujawniło wolę poręczyciela, że

¹³ L. Ogiegło, *Charakter prawny powstania zobowiązania wekslowego*, Rejent 1995, nr 9, s. 105.

¹⁴ Zob. L. Bażyńska, M. Czarniecki, *op. cit.*, s. 184; M.H. Kozłowski, *op. cit.*, s. 136-137.

zobowiązuje się on wykonać określone zobowiązanie, gdyby dłużnik główny go nie wykonał¹⁵. Na szczególną uwagę zasługuje stwierdzenie Z. Radwańskiego¹⁶, że nie wystarczy samo złożenie podpisu na skrypcie dłużnym, ponieważ w braku przepisu analogicznego do art. 31 pr. weksl. nie wiadomo, jakie należałoby mu przypisać znaczenie. Samo złożenie podpisu na skrypcie dłużnym nie wyraża w sposób dostateczny woli wykonania zobowiązania na wypadek, gdyby go nie wykonał dłużnik (art. 876 § 1 k.c.). Należy pamiętać, że jeżeli oświadczenie poręczyciela jest złożone na odpowiednim formularzu, a w treści wypełnionego formularza znajdują się słowa wskazujące na udzielenie poręczenia przez daną osobę, jej własnoręczny podpis na końcu dokumentu (nawet bez żadnej dodatkowej wzmianki) należy uznać za zaciągnięcie ważnego zobowiązania wobec wierzyciela¹⁷. Z treści takiego dokumentu wynika już, w jakim charakterze dana osoba złożyła podpis. Mamy tu do czynienia z inną sytuacją niż przewidziana w art. 31 pr. weksl. o uproszczonej formie podpisu. Zgodnie bowiem z przepisem art. 31 ust. 3 pr. weksl., podpis na przedniej stronie weksła, jeżeli nie jest to podpis wystawcy lub trasata, oznacza udzielenie poręczenia za daną osobę. Dla zachowania tej formy poręczenia wystarczy złożenie własnoręcznego podpisu na przedniej stronie weksła obejmującego treść oświadczenia woli. Podpisu poręczyciela nie zamieszcza się w tym wypadku na odwrotnej stronie weksła, aby odróżnić go od podpisu indosanta.

Poręczenie cywilne z k.c. jest udzielone w osobnym dokumencie¹⁸. W doktrynie powszechny jest pogląd, że nie stanowi poręczenia wekslowego poręczenie zamieszczone w odrębnym dokumencie, dołączonym do weksła¹⁹. Związane to jest z „rezerwatem krajowym”, wyrażonym w art. 4 załącznika II konwencji genewskiej. Według niego, każdy kraj może – poprzez derogację art. 31 ust. 1 pr. weksl. – uznać, że awal może być udzielony na jego terytorium w osobnym akcie, wskazującym miejsce jego sporządzenia, czyli państwo, na którego terytorium ten dokument zawie-

¹⁵ J. Jacy szyn, *op. cit.*, s. 50.

¹⁶ Z. Radwański, *System prawa cywilnego*, t. 3, cz. 2, Wrocław-Warszawa 1976, s. 1060.

¹⁷ A. Szpunar, *Forma umowy poręczenia*, Rejent 1994, nr 7-8, s. 14-15.

¹⁸ I. Gorczyńska, *op. cit.*, s. 35.

¹⁹ R. Sadlik, *op. cit.*, s. 42; A. Szpunar, *op. cit.*, s. 28.

rający poręczenie został dokonany. Polska nie uznaje tego rezerwatu co do poręczeń udzielonych w Polsce. Natomiast uznaje poręczenie wekslowe udzielone w osobnym akcie co do poręczeń wekslowych wystawionych w państwach, które dopuszczają na swych terytoriach awal w osobnym akcie, np. Holandia, Francja. Według prawa polskiego, do poręczenia udzielonego w oddzielnym dokumencie stosuje się przepisy kodeksu cywilnego dotyczące poręczenia cywilnego²⁰. Umieszczenie poręczenia jedynie w odrębnym dokumencie lub w deklaracji wekslowej, którą zazwyczaj sporządza się w przypadku weksli *in blanco*, nie wywołuje skutków przewidzianych w prawie wekslowym. Niejednokrotnie zwracał na to uwagę SN, między innymi w wyrokach z dnia 23 października 1986 r. (IV PR 320/86, NP 1990, nr 1-3) oraz z dnia 5 sierpnia 1997 r. (II CKN 158/97). Teza wyroku z dnia 23 października 1986 r. brzmi: „Poręczenie wekslowe udzielone w odrębnym dokumencie, dołączonym do weksla, nie ma charakteru poręczenia wekslowego w rozumieniu art. 30 prawa wekslowego”.

Sporna jest kwestia, czy deklaracja wekslowa może być traktowana jako poręczenie, jeżeli weksel z jakiegokolwiek powodu okazał się nieważny. Na to pytanie judykatura udzieliła odpowiedzi twierdzącej²¹. Jednocześnie A. Szpunar podkreśla²², że deklaracja wekslowa sama przez się nie stanowi poręczenia cywilnego za dług przyszły. Taka wola stron musi wynikać z okoliczności towarzyszących podpisaniu deklaracji.

Kolejne zagadnienie dotyczy oznaczenia wysokości świadczenia przez poręczyciela i terminu jego spełnienia. Poręczenie cywilne może obejmować również dług przyszły, a więc taki dług, który w momencie zawierania umowy poręczenia jeszcze prawnie nie zaistniał. Przez dług przyszły należy rozumieć zobowiązanie, które powstanie w przyszłości jako rezultat upływu terminu albo ziszczenia się warunku zawieszającego²³. Możliwość poręczenia za dług przyszły ustawodawca ograniczył w interesie poręczyciela do sytuacji, kiedy strony umowy poręczenia wyraźnie oznaczają wy-

²⁰ A. Glasner, A. Thaler, *Prawo wekslowe i czekowe. Komentarz*, Bielsko-Biała 1992, s. 95.

²¹ Zob. orzeczenie SN z dnia 24 października 1962 r. ZCR 976/1962, OSNCP 1964, poz. 27; orzeczenie SN z dnia 18 marca 1963 r., OSNCP 1964, poz. 40.

²² A. Szpunar, *op. cit.*, s. 91.

²³ L. Ogięło, *op. cit.*, s. 523.

sokość poręki i w ten sposób wyznaczają granicę odpowiedzialności poręczyciela za dług przyszły. Brak postanowienia co do wysokości poręki za dług przyszły w pisemnym oświadczeniu poręczyciela powoduje, że umowa poręczenia jest bezwzględnie nieważna²⁴. Poręczenie wekslowe udzielone za spłatę nawet przyszłego długu nie wymaga określenia górnej granicy kwoty, do której ponosi odpowiedzialność awalista²⁵. Tak więc do odpowiedzialności poręczyciela wekslowego nie ma zastosowania art. 878 § 1 k.c., uzależniający ważność poręczenia za dług przyszły od określenia górnej granicy odpowiedzialności (orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 28 października 1963 r. II CR 249/63, OSNCP 1964, poz. 208).

Przedmiotem zobowiązania wekslowego może być wyłącznie kwota pieniężna, tym samym i awal dotyczy wyłącznie zobowiązań pieniężnych²⁶. Natomiast poręczenie cywilne może dotyczyć świadczenia o charakterze osobistym, gdyż w takim przypadku odpowiedzialność poręczyciela obejmuje odszkodowanie za niewykonanie zobowiązania dłużnika głównego²⁷.

Jeżeli poręczyciel cywilny z k.c. poręczył za dług przyszły, może to poręczenie odwołać w każdym czasie przed powstaniem tego długu. Jeżeli poręczenie cywilne było terminowe, wtedy odwołanie nie może nastąpić (art. 878 § 2 k.c.). W przypadku poręczenia wekslowego, z chwilą złożenia podpisu w charakterze awalisty poręczyciel staje się prawnie zobowiązany i nie może się zwolnić od poręczenia, bez względu na to, czy jest to poręczenie terminowe, czy bezterminowe²⁸. Zobowiązanie poręczyciela wekslowego jest zobowiązaniem nieodwołałym i nie może być odwołane przez awalistę nawet wówczas, gdy zostało udzielone na wekslu *in blanco*.

4. Zarzuty poręczyciela

Zarzut to uprawnienie, które przeciwstawia się cudzemu prawu i może on wynikać zarówno z prawa materialnego, jak i procesowego²⁹. O zarzucie

²⁴ Zob. L. Ogiegło, *op. cit.*, s. 523; Z. Radwański, *Poręczenie. Komentarz do przepisów kodeksu cywilnego*, Warszawa 1994, s. 36.

²⁵ I. Heropolitańska, *op. cit.*, s. 137; orzeczenie Sądu Apelacyjnego z dnia 26 maja 1993 r. I A 191/93, BP 1993, nr 4, s. 21.

²⁶ M.H. Kozłowski, *op. cit.*, s. 137.

²⁷ J. Jacyszyn, *op. cit.*, s. 50.

²⁸ L. Bagińska, M. Zarnecki, *op. cit.*, s. 184.

²⁹ R. Zimmermann, *op. cit.*, s. 35.

na płaszczyźnie prawa materialnego mówi się wtedy, gdy w istniejącym stosunku prawnym obowiązany przeciwstawia prawu uprawnionego swoje własne prawo, które powoduje, że prawo uprawnionego staje się bezskuteczne przejściowo (dylatoryjnie) lub na zawsze (peremptoryjnie).

Przyznane poręczycielowi cywilnemu przez ustawę zarzuty wynikają wprost z zasady akcesoryjności poręczenia. Przede wszystkim przysługują poręczycielowi wszelkie zarzuty, które przeciwko wierzycielowi mógłby podnieść dłużnik główny (*exceptiones ex iure debitoris*), bez względu na czas ich powstania³⁰. Zarzuty te mogą być dwojakiego rodzaju: niweczące (peremptoryjne) albo odraczające (dylatoryjne). Zarzuty peremptoryjne mogą przejawiać się jako np. zarzut oparty na rękojmi za wadę rzeczy, zarzut przedawnienia, zarzut nieważności czynności prawnej stanowiącej źródło zobowiązania głównego, zarzut wygaśnięcia zobowiązania głównego. Z kolei zarzuty dylatoryjne pozwalają żądaniu wierzyciela przeciwstawić np. zarzut, że nie nadszedł termin spełnienia świadczenia albo że termin wykonania zobowiązania został skutecznie przesunięty. Niezależnie od tych zarzutów poręczyciel może podnosić własne zarzuty oparte na stosunku poręczenia (*exceptiones ex iure proprio*) jako na samoistnym zobowiązaniu³¹.

Brak jest w prawie wekslowym przepisu, który by w sposób wyczerpujący wymieniał zarzuty poręczyciela wekslowego. Jednakże przepis art. 17 pr. weksl. określa zarzuty, których poręczyciel nie może przeciwstawić wierzycielowi wekslowemu. Z treści tego przepisu wynika, że poręczycielowi wekslowemu przysługują względem wierzyciela przede wszystkim tzw. zarzuty obiektywne, wynikające z treści weksla lub przepisów prawa wekslowego oraz zarzuty oparte na jego osobistych stosunkach z posiadaczem weksla³². Natomiast poręczyciel wekslowy nie może podnieść zarzutów opartych na swych osobistych stosunkach z wystawcą weksla lub jego poprzednimi posiadaczami, chyba że posiadacz weksla, nabywając weksel, działał świadomie na jego szkodę. S. Wróblewski stoi na stanowisku samodzielności zobowiązania poręczyciela wekslowego³³. Uważa, że oprócz

³⁰ Zob. L. Bagińska, M. Czarniecki, *op. cit.*, s. 189; L. Ogiegło, *op. cit.*, s. 529.

³¹ L. Ogiegło, *op. cit.*, s. 529.

³² R. Sadlik, *op. cit.*, s. 43.

³³ S. Wróblewski, *Prawo wekslowe i czekowe*, Kraków 1936, s. 174.

tego, iż poręczycielowi nie przysługują zarzuty osobiste służące poręczonemu, to również nie może podnieść zarzutów opartych na swoich osobistych stosunkach (tzn. poręczyciela) z osobą, za którą poręczył, np. zarzut wyłudzenia poręczenia. Innego zdania jest Janczewski³⁴, który wskazuje na dopuszczalność przedstawienia posiadaczowi weksla wszystkich zarzutów, jakie przysługują awalatorowi. Chodzi tu także o zarzuty osobiste poręczonego w stosunku do posiadacza weksla, które nie są jednak wykluczone przez art. 17 pr. weksl.

5. Stosunek poręczyciela do wierzyciela

Ustawa nakłada na wierzyciela pewne obowiązki względem poręczyciela. I tak wierzyciel zobowiązany jest zawiadomić poręczyciela o opóźnieniu się dłużnika głównego ze spełnieniem świadczenia. Gdyby więc poręczyciel wskutek spóźnionego zawiadomienia o opóźnieniu dłużnika nie zdołał wcześniej spłacić wierzytelności i następnie ściągnąć jej od dłużnika, wierzyciel odpowiadałby wobec poręczyciela za wynikłą stąd szkodę. Przepis art. 880 ma charakter *iuris dispositivi*, a to oznacza, że strony umowy poręczenia mogą obowiązek zawiadomienia wyłączyć albo ustalić inne reguły zachowania w tym zakresie. Inaczej wygląda sytuacja w przypadku poręczenia wekslowego³⁵. Wierzyciel nie ma obowiązku, w stosunku do awalisty, dokonać zawiadomienia o opóźnieniu się dłużnika ze spełnieniem świadczenia³⁶. Według art. 45 pr. weksl., obowiązek notyfikacji istnieje tylko w stosunku do awalisty za dłużnika zwrotnego.

W wypadku poręczenia cywilnego, jeżeli termin płatności długu nie został oznaczony albo jeżeli płatność długu zależy od wypowiedzenia, poręczyciel może po upływie 6 miesięcy od daty poręczenia, a jeżeli poręczył za dług przyszły – od daty powstania długu żądać, aby wierzyciel wezwał dłużnika do zapłaty albo z najbliższym terminem dokonał wypowiedzenia. Jeżeli wierzyciel nie uczynił zadość powyższemu żądaniu,

³⁴ J. Janczewski, *Prawo handlowe, wekslowe i czekowe*, Warszawa 1990, s. 445.

³⁵ Z. Radwański, *Poręczenie. Komentarz do przepisów kodeksu cywilnego*, Warszawa 1994, s. 52.

³⁶ M.H. Kozłowski, *op. cit.*, s. 137.

zobowiązanie poręczyciela wygasa (art. 882 k.c.). Rozwiązanie to nie ma zastosowania do awalu³⁷.

Możliwe jest także, chociaż kodeks tego nie reguluje, udzielenie poręczenia za zobowiązanie poręczyciela (tzw. podporęczenie). W takim przypadku podporęczyciel odpowiada wobec wierzyciela na równi z poręczycielem, a jednocześnie roszczenie regresowe służy mu wyłącznie wobec poręczyciela. Podporęczenie jest możliwe, ale tylko w odniesieniu do poręczenia cywilnego z k.c.³⁸

6. Stosunek dłużnika do poręczyciela

Jeżeli poręczyciel w jakikolwiek sposób zaspokoi wierzyciela ze swego majątku, zostaje zwolniony z zobowiązania wobec wierzyciela, lecz dług główny przez to nie wygasa, albowiem poręczyciel wstępuje z mocy ustawy w prawa zaspokojonego wierzyciela do wysokości spełnionego zamiast dłużnika świadczenia³⁹. Dla uniknięcia uzyskania przez wierzyciela należnego mu świadczenia dwukrotnie, od dłużnika głównego i poręczyciela, art. 885 k.c. nakłada na poręczyciela bezwzględny obowiązek zawiadomienia dłużnika o zaspokojeniu przez siebie wierzyciela. W przypadku niezawiadomienia dłużnika, gdyby dłużnik również zobowiązanie to wykonał, poręczyciel traci wobec niego roszczenie zwrotne. Wyjątek stanowi zła wiara dłużnika. W takim przypadku pozostaje poręczycielowi tylko roszczenie przeciwko wierzycielowi z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia⁴⁰. Poręczyciel wekslowy nie ma obowiązku zawiadomienia dłużnika poręczonego o zapłaceniu długu wekslowego⁴¹.

7. Przedawnienie roszczeń

Powstaje zagadnienie odmienności terminów przedawnienia w przypadku obu poręczeń. Roszczenia z umowy przedawniają się w terminach

³⁷ Jak wyżej.

³⁸ J. J a c y s z y n, *op. cit.*, s. 50.

³⁹ Jak wyżej.

⁴⁰ Zob. S. G r z y b o w s k i, [w:] *System prawa cywilnego*, t. 3, cz. 2, *Prawo zobowiązania – część szczegółowa*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1976, s. 1069.

⁴¹ M.H. K o z i Ń s k i, *op. cit.*, s. 137.

ogólnych, zgodnie z art. 117, 118 k.c. Roszczenia awalisty przeciwko akceptantowi przedawniają się w terminie 3 lat od dnia płatności weksla (art. 70 ust. 1 pr. weksl.), przeciwko indosantowi i wystawcy z upływem 6 miesięcy od dnia, w którym wykupił weksel albo w którym został pociągnięty do odpowiedzialności (art. 70 ust. 3 pr. weksl.). Roszczenia wekslowe przeciwko awaliście przedawniają się w tym samym terminie, co roszczenia przeciwko osobie, za którą poręczył (art. 32 pr. weksl.). Powyższe przepisy wskazują, że obrót wekslowy jest ze swej natury szczególnie szybki, dlatego posiadacz weksla nie powinien zbyt długo zwlekać z dochodzeniem swego roszczenia, bo to wywołałoby niepewność w ocenie sytuacji majątkowej obu stron, a dłużnikowi po upływie dłuższego czasu utrudniałoby dowodzenie zarzutów, jakie ma przeciwko posiadaczowi weksla⁴². W związku z tym wszystkie ustawodawstwa wekslowe wprowadzają szczególnie krótki okres, w którym należy dochodzić roszczeń wekslowych, pozwalając dłużnikowi wekslowemu po jego upływie powołać się na przedawnienie.

8. Roszczenia zwrotne poręczyciela

Istotny jest problem dochodzenia roszczeń regresowych przez poręczyciela, który zaspokoił wierzyciela. W odniesieniu do poręczenia z k.c., poręczyciel na skutek spełnienia świadczenia wstępuje z mocy ustawy w prawa zaspokojonego wierzyciela do wysokości spełnionego zamiast dłużnika świadczenia (art. 518 § 1 pkt 1 k.c.). Poręczyciel może żądać od dłużnika zwrotu wszystkiego tego, co sam świadczył z tytułu długu głównego. Treść zobowiązania dłużnika głównego nie ulega zmianie. Dla zapewnienia poręczycielowi tej samej pozycji prawnej, jaką miał pierwotny wierzyciel, jest on zobowiązany wydać poręczycielowi wszystkie środki dowodowe i zabezpieczenia (art. 887 k.c.). Sporne natomiast jest zagadnienie, w jaki sposób nabywa awalista swoje prawa regresowe. I tak, zdaniem A. Szpunara, poręczyciel nabywa z mocy ustawy prawa wynikające z weksla, tak jak gdyby był posiadaczem wekslowym⁴³. A więc inaczej niż

⁴² W. Ł a t a ł a, *Prawo wekslowe*, [w:] *Prawo papierów wartościowych*, pod red. S. Włodyki, Kraków 1996, s. 170.

⁴³ A. S z p u n a r, *op. cit.*, s. 34.

przy poręczeniu cywilnym (art. 518 §1 k.c.), nie następuje wstąpienie w miejsce zaspokojonego wierzyciela. Poręczyciel może dochodzić roszczeń regresowych przede wszystkim przeciw osobie, za którą poręczył. Może ich dochodzić także przeciw tym wszystkim, którzy wobec tej osoby odpowiadają wekslowo. Natomiast odmienne zapatrywanie zostało wyrażone przez judykaturę⁴⁴. Zgodnie z tym zapatrywaniem, awalista nabywa prawa regresowe w drodze sukcesji, tak jak jest to przy poręczeniu cywilnym (art. 518 k.c.). Na skutek zapłaty długu wekslowego, poręczyciel wekslowy wstępuje w miejsce zaspokojonego wierzyciela. Awalista może więc swoje prawa regresowe realizować jedynie w oparciu o art. 518 § 1 k.c. Do awalisty nie mają zastosowania ani przepisy prawa wekslowego dotyczące roszczeń regresowych, ani też przedawnienia roszczeń wekslowych. Swoje stanowisko sąd umotywował tym, że dług został zapłacony wierzycielowi na podstawie prawomocnego nakazu zapłaty wydanego przez sąd. W związku z tym zapłata sumy wekslowej nie jest w tym przypadku wykupieniem weksła i dlatego też nie mamy tutaj do czynienia z pretensją z weksła. Zastąpił ją bowiem tytuł wykonawczy, oparty na prawomocnym wyroku.

9. Podsumowanie

Reasumując, należy stwierdzić, że awal i poręczenie z k.c. to dwie różne instytucje. Poręczenie wekslowe, stanowiące szczególną formę zabezpieczenia zobowiązań pieniężnych, zostało unormowane w art. 30 do 32 pr. weksl. w sposób częściowo odmienny od regulacji poręczenia zawartej w kodeksie cywilnym w art. 876-887. To odmienne uregulowanie daje wierzycielowi znacznie lepszą pozycję wobec dłużnika niż przy poręczeniu z kodeksu cywilnego, co z pewnością wpływa też na coraz szersze zastosowanie poręczenia wekslowego w stosunkach kredytowych.

Należy jeszcze raz podkreślić, że zgodnie z art. 32 ust. 2 pr. weksl., ważność poręczenia wekslowego, inaczej niż to ma miejsce przy poręczeniu określonym w kodeksie cywilnym, jest uzależniona tylko od formalnej ważności zobowiązania osoby, za którą poręczono. Ma to bardzo istotne

⁴⁴ Zob. orzeczenie SN z dnia 29 maja 1947 r. C I 60/45, Państwo i Prawo 1947, z. 10, s. 127.

znaczenie praktyczne i jest rozwiązaniem korzystnym dla posiadacza weksła, gdyż w razie nieważności zobowiązania osoby, za którą poręczono, poręczyciel wekslowy i tak będzie odpowiadał za zapłatę sumy wekslowej. Otóż nieważność materialnoprawna zobowiązania dłużnika głównego nie rzutuje na ważność awalu. Fakt ten podnosi więc gwarancyjną wartość instytucji.

Kolejną istotną zaletą poręczenia wekslowego w stosunku do poręczenia z kodeksu cywilnego jest również ograniczony zakres zarzutów poręczyciela. W myśl art. 883 k.c. poręczyciel, oprócz swoich osobistych zarzutów, może podnieść przeciwko wierzycielowi też wszelkie zarzuty przysługujące dłużnikowi, a więc nawet te, których dłużnik się zrzekł. Natomiast ten, kto zobowiązał się wekslowo, musi liczyć się z ryzykiem, że bez względu na jakiegokolwiek zarzuty, jakie mógłby podnieść przeciwko osobie, z którą wiązał go stosunek prawny, będący podstawą zobowiązania wekslowego, będzie wobec dalszych posiadaczy weksła odpowiadał bez możliwości powołania się na ten stosunek.

Poręczenie wekslowe jest zobowiązaniem abstrakcyjnym, oderwanym od swej podstawy prawnej, a także samodzielny i niezależny od zobowiązania głównego. Ponadto awal umożliwia skorzystanie z uproszczonego sposobu dochodzenia należności na drodze postępowania nakazowego. Jak widać, odpowiedzialność poręczyciela wekslowego została ukształtowana w dość surowy sposób, zwłaszcza w porównaniu z odpowiedzialnością poręczyciela z kodeksu cywilnego. A. Szpunar podkreśla⁴⁵, że rygoryzm zobowiązań wekslowych nie jest celem samym w sobie, lecz ma zapewnić obiegowość weksła, bez której straciłby on znaczenie gospodarcze. Rygorystyczne zasady wprowadzone przez prawo wekslowe umacniają pewność posiadacza weksła co do terminowego i pełnego zaspokojenia jego roszczeń. Wszystko to powoduje, że poręczenie wekslowe jest bardzo atrakcyjną formą zabezpieczenia wierzytelności.

⁴⁵ A. Szpunar, *O powstaniu zobowiązania wekslowego*, PUG 1992, nr 1, s. 4.